

◆ “ İ s t i - i s t i ”

Hörmüz - Əhriman və yaxud Xeyir və Şər modelinin transformasiyası

Bu yaxınlarda “Azerbaycan” jurnalının on birinci nömrəsində yazıçı Anarın yeni əsəri - “Göz muncuğu” povesti dərc olunmuşdur. Etiraf edirəm ki, əsəri oxuyub başa çatdırdıqdan sonra müəllif tərəfindən yekun olaraq verilən qısa haşiyyə məni əsərə yenidən qayıtmaq və onu bir daha oxumaq zərurəti ilə qarşılaşdırdı. Əsər on səkkiz fəsildə müxtəlif başlıqlarla ehtiva olunmuşdur. Hər bir fəslə giriş xarakteri daşıyan, epiqraf kimi dini kitablar, tanınmış mütəfəkkirlər, filosoflar, şairlər, ayrı-ayrı cərəyan təmsilçiləri, tarixi simalar tərəfindən irəli sürülmüş kəlamlar, ümumiləşdirici nəzəri fikirlər əsərin ideya-məzmunu, onun içərisində qoyulacaq məsələlər, problemlər və onların fəlsəfi mahiyyəti haqqında istiqamətləndirici bilgi verir və yazıçı qayəsinin təsdiqinə yönəlir. Başlıqda “Qurani-Kərim”, U.Şekspir, F.M.Dostoyevski, C.Rumi, F.Nitsşenin fikirlərinə istinad edən yazıçı toxunacağı problemin mahiyyətini açır, ilk fəsildə Yunis İmrə, fransız filosofu Blez Paskal, Danimarka filosofu Şoren Kyerkeqordan ölüm məqamı, heyət həqiqəti, o biri dünya, qəbir əzabı ilə bağlı fikirlərlə diri-diri torpağa gömülmüş, ayılandan sonra yaddaşı və düşüncəsinin ağrısını hiss edən qəhrəmanın yaşantılarını əks edir. Əsər mənə, heç bir məzmun və forma oxşarlığı olmasa da, niyəsə, bir neçə il əvvəl oxuduğum fransız yazıçısı Patrik Züskendin “Ətriyatçı” romanını xatırlatdı. Yazıçı XVIII əsr Fransız mühitini o qədər diri, parlaq təsvir etmişdi ki, uzun müddət həmin canlı təsvirlərlə yanaşı, burnumdan balıq satan qadının iyi, qoxusu çəkilməmişdi. Eyni hissi Anarın “Göz muncuğu” povestinin ilk fəslindən duyduq. Yazıçı düşüdüğü vəziyyətdə nicat yolunu yalnız gerçək ölümü gözləməkdə görə, “məzar havasını” yaşayan qəhrəmanın yerini, hərəkətlərini, davranışını, yaşantılarını o qədər canlı şəkildə təsvir edir ki, az qala bütün sümüklərində, qof və ayaqlarında bir ağırlıq hiss edirsən, həmin əzabı yaşayan əsərin qəhrəmanına çevrilirsən. “Ağrı... dəhşətli, dözülməz ağrı... Bədənimin, sifətimin hər qarışına köz basırılar. Ağrıdan qışqırmaq...səsim çıxmır. Ağrı...qaranlıq...Zil-zülmət qaranlıq. Göz gözü görmür. Gözlərim heç nə görmür. Gözlərim qapalıdır...”

Göz qapaqlarına güc verib ağır yük qaldıran kimi qaldırdı. Zil-zülmət qaranlıq... Bu - qapalı gözlərin içində çəhrayı, sarı, yaşıl dairələr oynayan qaranlıq deyildi, açıq gözlərin qaranlığı idi. Bütün aləmə çökmüş qaranlıq... Heç yerdən iyne ucu boyda işıq gəlmir. Elə qatı qaranlıq idi ki, göz heç vaxt